

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИКО-ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО
ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**СТОРОНИ ТА ТРЕТІ ОСОБИ В ГОСПОДАРСЬКОМУ
СУДОЧИНСТВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 13-421 групи
Спеціальності: 081 Право
Освітньо-професійної програми «Право»

Кравченко Діана Олександрівна

Керівник: к.ю.н., доцент Петренко Н.О.

Рецензент: д.ю.н., професор Саїнчин О.С.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Сторони, як обов’язковий суб’єкт позовного провадження в господарському судочинстві.....	9
1.1 Теоретично - правовий аналіз терміну «сторони» у позовному провадженні	9
1.2 Особливості процесуального статусу сторін позовного провадження та процесуальна співучасть	14
РОЗДІЛ 2. Правосуб’єктність третіх осіб у господарському судочинстві.....	24
2.1 Визначення та види третіх осіб у господарському процесі	24
2.2 Права та обов’язки третіх осіб	30
РОЗДІЛ 3. Сторони позовного провадження господарського процесу у міжнародному законодавстві.....	36
3.1 Місце міжнародного господарського процесуального права в системі сучасного міжнародного права.....	36
3.2 Система прав та обов’язків сторін позовного провадження в міжнародному законодавстві.....	40
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ.....	57
ДОДАТОК А.....	57
ДОДАТОК Б.....	58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Позовне провадження у господарському судочинстві помітно відрізняються від різних груп та видів судочинства, а саме спрощенням від будь-яких інших видів судочинства. Проте, процедура спрощення не повинна негативно вплинути на якість та оперативність надання правової допомоги під час захисту інтересів сторін. Головною метою судочинства на сьогодні є надійне вирішення справ, усунення конфліктів між сторонами та надання кваліфікованої допомоги учасникам позовного провадження, підтримання чи оспорювання суддівського рішення при перегляді справи.

Однозначно саме сторони господарського процесу є самостійним інститутом господарського процесуального права. В структурі змісту господарського процесуального законодавства прописано, що саме особи, котрі зацікавлені у результативності справи, можуть самостійно вплинути на перебіг та хід розвитку справи, адже вони в свою чергу мають певні права, котрі дають їм зазначену можливість.

У структурі господарського судочинства позовні провадження є основними, адже саме з їх залученням відбувається розгляд та прийняття більшої частки господарських справ. Варто відмітити, що такі розгляди справ відбуваються лише за наявності сторін-учасників даного спору, визначається документообіг суду конкретного судді, який буде розглядати даний спір. Господарське судочинство, зазвичай, помітно відрізняється від певного ряду цивільних справ, адже в ньому залучається доволі велика кількість учасників.

Розглядаючи особливості господарського судочинства ми помічаємо, що учасники правових спорів, з одного боку, є обізнаними, щодо своїх прав та обов'язків перед законом та державою, а з іншого, спостерігається вагома прогалина по відношенню до окремих учасників

позовних проваджень, адже виявлено перелік суттєвих недоліків щодо реалізації певних положень про статус окремих груп та категорій учасників позовного провадження в господарському судочинстві.

Кожен учасник позовних проваджень має повне право бути проінформованим про всі свої права та уповноваження, для того, щоб сторони могли в подальшому їх використати для захисту власних інтересів. Відзначимо, що стан учасників судового процесу повинен визначатися функціями, які вони виконуватимуть в ході розгляду спору та тією метою, яку вони хочуть досягнути в ході розгляду справи. Норми господарського судочинства є важливими в ході розгляду справ, оскільки вони передбачають чітке визначення правових станів всіх учасників господарських процесів, а особливо, їхні права та обов'язки.

У господарському процесуальному законодавстві немає загального означення та пояснення поняття сторін, проте уточнює та деталізує, хто може бути кожною із них. Зокрема, позивачами й відповідачами зазвичай можуть бути певні організації, установи чи підприємства, котрі здійснюють підприємницькі аспекти діяльності без необхідного створення юридичних осіб, та в установлених порядках набули статусу фізичних осіб – підприємців.

Отже, сьогодні надзвичайно важливим залишається питання обізнаності сторін під час ходу та розгляду справ, адже не всі учасники господарських спорів керуються знаннями власних прав та обов'язків, які могли б допомогти у їх вирішенню. Це обумовило вибір теми кваліфікаційного дослідження «Сторони та треті особи в господарському судочинстві: теоретико - правовий аспект», де ми вважаємо за необхідне розглянути особливості правових та законодавчих норм в ході господарського процесу.

Позовне провадження господарського процесу зацікавило ряд вчених та дослідників у різних правових та законодавчих галузях. Зокрема, такі поняття, як «статус» та «учасники процесу» було

достеменно опрацьовано та вивчено у працях з філософії права В.С. Нерсесянца, де детально описано головні напрямки та функції учасників справ у позовних провадженнях. Вагомим внеском у розвиток сучасних положень науки господарського процесу та щодо процесуального статусу учасників господарського процесу є науково-практичний коментар господарського процесуального кодексу України В. Е. Беяневича. Водночас, продовжують зберігати актуальність доктринальні ідеї, сформульовані представниками арбітражно-процесуальної науки радянського періоду, зокрема І. Г. Побірченком та В. С. Щербиною.

У наукових доробках Т.В.Степанової, В.В. Резнікової та В.М.Дем'яка акцентувалася увага на теоретичні дослідження статусу сторін-учасників позовних проваджень у судочинстві.

Кримінальні аспекти в ході розгляду справ між сторонами-учасниками позовних проваджень господарського процесу досліджено у працях М.І.Бажанова, Ю.М.Грошового, О.Б.Муравіна та В.М.Тертишника.

Тематика дослідження взаємопов'язана із працями О.В.Крикуна та А.В.Шалагіна, де визначені особливості адміністративних процесів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Праця ґрунтується на положеннях Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (прийнята Верховною Радою 18 березня 2004 р. № 1629-IV), Програми інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. № 1072, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка затверджена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5, Програми про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави, затвердженої Указом Президента України від 8 листопада 2019 року № 837, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до

законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 р. № 228-IV.

Кваліфікаційна робота виконана згідно напрямів наукових досліджень кафедри: «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у соціально-економічній, адміністративно-політичній сферах та правоохоронній діяльності» (номер державної реєстрації 0117U001733).

Тема кваліфікаційної роботи затверджена Вченою радою Херсонського державного університету (наказ № 381-Д від 22.04.2020 року) та відповідає тематиці пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних досліджень ЗВО.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення теоретико-правового аспекту сторін-учасників справ позовних проваджень господарського судочинства та обґрунтування теоретико-правових напрямків процесуального статусу сторін процесу.

Для досягнення поставлених цілей було виконано наступні **завдання:**

- 1) досліджено та охарактеризовано учасників справ позовного провадження;
- 2) проаналізовано поняття «сторони» у судовому господарському процесі та їх процесуальний статус;
- 3) охарактеризовано види, права та обов'язки третіх осіб у господарському процесі;
- 4) визначено та досліджено процесуальні співучасті в ході господарських процесів;
- 5) досліджено сторони позовного провадження господарського процесу в міжнародному законодавстві;
- 6) проаналізовано місце міжнародного господарського процесуального права в системі сучасного міжнародного права;

7) визначена система прав та обов'язків учасників позовного провадження в міжнародному законодавстві.

Об'єкт дослідження є суспільні відносини, що виникли в ході реалізації процесуальних статусів сторін та третіх осіб позовного провадження господарського судочинства.

Предмет дослідження є теоретико-правові аспекти процесуального статусу сторін та третіх осіб позовного провадження в господарському судочинстві.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної роботи є сучасні методи наукового пізнання, використання яких обумовлене змістом і метою поставлених завдань. В роботі було використано наступні методи дослідження: аналізу та синтезу; порівняльно-правовий; формально-логічний; формально-догматичний (в ході пояснення певних термінів та понять із досліджуваної тематики); діалектичний; системно-структурний; правового аналізу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й викладені в роботі висновки та пропозиції є певним внеском у розвиток у питання складу сторін та третіх осіб у господарському судочинстві та можуть бути використані в різних галузях діяльності, а саме:

– у правотворчій – для вдосконалення чинного законодавства України в частині регулювання понятійного апарату господарського судочинства;

– у правозастосовній – під час вирішення проблем та недоліків правового регулювання системи прав та обов'язків сторін господарського судочинства;

– у навчально-методичній – при викладанні навчальних дисциплін з господарського права та процесу, а також для підготовки відповідних навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій, монографій.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення дослідження було представлено у тезах доповіді на п'ятій Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Реформування правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів».

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 1 праця (тези виступів):

Кравченко Д.О. Сторони та треті особи в господарському судочинстві: теоретико-правовий аспект: матеріали п'ятої Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Реформування правової системи України під впливом євроінтеграційних процесів». Збірка тез готується до друку.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Повний обсяг роботи становить 58 сторінки: основний текст – 47 сторінок, обсяг, що займає список використаних джерел і літератури (65 найменувань) – 7 сторінок.

РОЗДІЛ 1. СТОРОНИ, ЯК ОBOB'ЯЗKОВИЙ СУБ'ЄКТ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

1.1 Теоретично - правовий аналіз терміну «сторони» у позовному провадженні

Господарські процесуальні правовідносини можна охарактеризувати, як ті, що врегульовані певними нормами господарського процесуального права. Зазвичай вони можуть виникати між господарським судом з однієї сторони та учасником чи групою учасників з іншого в ході розгляду та вирішення певних спорів, про які було заявлено однією із сторін-учасників, а також під час перевірки достовірності та правильності прийняття рішення у наступних виконаннях.

Одним із найважливіших учасників господарських відносин є господарський суд, адже саме за його участі відбувається розгляд та подальше прийняття рішення відносно заявленої справи. Об'єктом ведення заявлених від сторін законодавчих спорів є суддя, який в ході господарського процесу повинен керуватися законодавчими та нормативно-правовими документами для виявлення обставин справи, що склалася, встановлює права та обов'язки сторін справи, які можуть певним чином впливати із спірних правовідносин [17,с.48].

Господарським процесуальним законодавством в повній мірі передбачено особливості судового захисту порушених чи не визнаних за певних обставин інтересів сторін арбітражних відносин, що зазвичай може здійснюватися у двох формах: позовного та наказного провадження. Наказне провадження може бути застосованим у тому випадку, якщо предметом позову однієї із сторони є стягнення певної

грошової суми у несуттєвих розмірах, про які спір відсутній чи про які нічого не відомо заявнику (ч. 2 ст. 12 ГПК).

В свою чергу позовні провадження також поділяються на два типи: спрощене та загальне. Застосовується спрощене позовне провадження у тому випадку, коли справа є малозначимою чи має незначну складність розгляду, адже для них головним є швидкий розгляд та вирішення справ. А загальне позовне провадження зазвичай застосовується в ході розгляду більш складних спорів між сторонами. В даному провадженні зазвичай сторонами-учасниками може виступати не одна особа, а велика їх кількість. Ще однією причиною його застосування є унеможливлення використання спрощеного провадження через предмети доказування, котрі були надані в ході розгляду справи.

Важливо, що учасниками господарських процесів є, як правило, ті суб'єкти суспільства, котрі мають певну зацікавленість в юридичному ході справи. Дії учасників позовних проваджень можуть впливати на швидкість та правильність розгляду заявлених сторонами спорів, а також захисту прав та інтересів. Варто відмітити, що суттєвою підставою для можливої участі у господарських процесах для тих осіб, що беруть в ньому участь, має бути наявність господарської процесуальної правосуб'єктності [9, с.78].

Головним учасниками судових процесів є:

- 1) треті особи та їх сторони в ході розгляду справ позовних проваджень;
- 2) заявники та боржники (на етапі розгляду вимог в наказовому провадженні);
- 3) конкретні особи чи певні органи, яким згідно з законом надається право звернутися до суду з міркувань чи інтересів інших осіб;
- 4) в ході справ по оспорюванню рішень третейського суду і про видачу наказів щодо примусового виконання рішення

третейського суду є учасники даного розгляду справи, і ті особи, що не взяли участь в ході третейського розгляду, якщо третейським судом під час розгляду було визначено їхні права та обов'язки.

Також в ході розгляду позовних проваджень господарського процесу в судовому процесі безпосередніми його учасниками є помічник судді, секретар засідань, розпорядник в суді, свідки, експерти (зокрема з правових питань), перекладач (за необхідності) та спеціалісти.

Всі учасники господарського процесу наділені рядом прав та обов'язків, які необхідні для досягнення мети їхньої участі в процесі розгляду справи.

Судове провадження може мати розгляд за умови наявності двох сторін, між якими, за невідомих причин та умов, виникли спори, щодо порушення прав і т.д. Тож, сторони є обов'язковими учасниками судових проваджень. Кожна зі сторін-учасників заявлених спорів повинна бути юридично зацікавленою ходом правильності прийняття рішень судом. Якщо одна зі сторін не задоволена рішенням суду, то впродовж визначеного терміну судом може подати заяву на оскарження прийнятого рішення та досягнути повторного розгляду справи.

Зацікавленість у юридичному ході розгляду та прийняття рішення є не лише у сторони позивача, який має на меті отримати матеріальну компенсацію чи пряме задоволення його позовної заяви з боку господарського суду, а й у сторони-відповідача, метою якого є доведення з боку суду про відсутність будь-яких правових обов'язків перед позивачем. Процесуальний інтерес сторони відповідача полягає у прийнятті та винесенні господарським судом рішення про відмову в позові. Але, в ході розгляду господарських відносин між організаціями, установами та підприємствами, права та обов'язки обох сторін повністю залежать від рішень господарського суду. Головне, що суть юридичної

зацікавленості сторін полягає у поширенні дії рішень суду на їх права та обов'язки [29,с.105].

У господарському процесуальному законодавстві немає загального означення та пояснення поняття сторін, проте уточнює та деталізує, хто може бути кожною із них. Зокрема, позивачами й відповідачами зазвичай можуть бути певні організації, установи чи підприємства, котрі здійснюють підприємницькі аспекти діяльності без необхідного створення юридичних осіб, та в установлених порядках набули статусу фізичних осіб – підприємців.

В окремих випадках, які передбачені законодавчими актами України, до господарського суду мають право звертатися й державні та інші органи, які не являються на момент звернення суб'єктами підприємницької діяльності.

В господарському процесі основною фігуруючою особою є позивач, який подав свій позов щодо захисту права, яке було порушене чи оспорюване. Позивачем є та особа, яка вважає, що до моменту його позову до суду певні його права були порушеними, або необґрунтовано оспорюються збоку відповідача. Тож, головною метою позовника до господарського суду є захист його прав.

Відповідач – це особа в господарському процесі, якій було пред'явлено позовні вимоги збоку позивача. Відповідачем виступає особа, яка за заявою позивача виступає правопорушником чи за певних причин необґрунтовано та безпідставно оспорує права позивача. Це є суттєвою підставою для притягнення відповідача до відповідальності та порушення проти нього справи [12,с.17].

На користь та захист прав позивача в суді відкривається справа, згідно з якою відбудуватиметься процес захисту інтересів та прав сторони позивача. Звідси стає зрозумілим, що для того, аби відбувся процес захисту порушених прав сторони позивача, повинна подаватися позовна

заява, яка стає підставою для притягнення до відповідальності сторони відповідача та захисту інтересів самого позивача.

Як правило, позивач з'являється раніше в судовому засіданні, а отже має певні переваги, на відміну від сторони відповідача. Саме позивач є стороною, яка розпочинає процес, а отже в багатьох напрямках це визначає його суттєві переваги. Позивач постійно має певне право вибору, а саме:

- вибір способів порушення справ, що відбувається самостійно або через інших осіб;
- відповідачів;
- регламент часу для пред'явлення позову;
- територіальну юрисдикцію;
- підстави та предмети позову, а відповідно й меж судового розгляду. Дані обставини відіграють важливу роль у пріоритетності та перевагах позовної сторони [13,с.40].

Позивач у своїх спорах та претензіях вказує на відповідача, як на особу, котра здійснила порушення певних прав позивача. А, отже саме позивач і визначатиме до кого він пред'явить позов. Якщо ж в ході розгляду справи буде виявлено, що позивач помилився чи намірено притягував відповідача до відповідальності, який в свою чергу ніяких прав позивача не порушував, то в такому випадку господарський суд відмовить позивній стороні.

До зали судового засідання сторона відповідача з'являється другою. Головна задача відповідача захиститися проти позову та отримати збоку суду відмову у задоволенні позову.

Сторони господарських спорів є позивач та відповідач, що являються суб'єктами спірних взаємовідносин. Проте, доки судом не було прийняте рішення про їхні права та обов'язки, господарський суд виходить із наявності спірних прав у однієї із сторін та обов'язків з боку іншої.

Отже, в ході дослідження теоретично - правового аналізу терміну сторін у позовному провадженні було встановлено, що згідно змісту господарського процесуального законодавства особами, що беруть участь у справах, вважаються ті учасники процесуального процесу, які юридично зацікавлені в ході розвитку та вирішення справи, постійно приймають участь в ході процесу від свого імені та можуть вплинути на перебіг та хід справи, оскільки вони в свою чергу наділені певними правами, що дають їм такі можливості. У кожного учасника судового процесу правовий стан визначається такими функціями, які вони виконують під час розгляду справи та вирішення заявленого спору та метою, яку вони переслідують.

1.2 Особливості процесуального статусу сторін позовного провадження

Особи, які звернулися з позовним провадженням до господарського суду набувають статусу «відповідач» і «позивач» з того моменту, коли відкривається провадження по заявленій справі. Виокремлюють ряд ознак, за якими статус цих учасників провадження відрізняє їх будь-яких інших суб'єктів процесуальних правовідносин. Зокрема, це такі ознаки, як:

- 1) обов'язковими суб'єктами господарських процесів є сторони, тобто позивач, що звернувся з позовним провадженням до суду та відповідач, який звинувачується у ймовірному порушенні прав позивача;
- 2) конкретні особи, між якими за певних обставин виник спір, щодо порушення прав, з боку відповідача, по відношенню до позивача є сторони. Спір, який виник між згаданими сторонами

є головним предметом та підставою для розгляду та прийняття рішення судом;

- 3) юридична зацікавленість позивача та відповідача має вельми цікавий характер, адже обидві сторони наділені як матеріально-правовою так і процесуальною зацікавленістю;
- 4) заявлений процес чи справа ведуться від імені сторін: позивача та відповідача;
- 5) на обидві сторони процесуального провадження зазвичай поширюються всі наслідки від судових рішень[51,с.63].

Всі права та обов'язки сторін заявлених спорів господарських процесів визначаються статті 42 ГПК України, у відповідності з яким, обидві сторони спору наділені однаково рівними правами, тому кожна зі сторін має повне право для попереднього ознайомлення із матеріалами справи, які були направлені на розгляд до суду, за необхідності зробити витяги із переглянутих матеріалів, сканувати чи робити копії, при прийнятті судом рішення обидві сторони мають право попросити на копії судових рішень.

Крім того, позивач та відповідач мають право надавати всі необхідні докази, які є важливими для розгляду заявленої справи, за бажанням, беруть участь в дослідженнях доказів, ставлять запитання всім іншим учасникам справи, котра розглядається в господарському суді.

Сторони можуть задавати запитання і іншим учасникам судового процесу, зокрема, заявленим свідкам по справі, експертним групам та спеціалістам. Мають право подати заяви і клопотання, надати ряд пояснень, якщо того вимагає господарський суд, висловлюють свої міркування та надають конкретні докази, щодо можуть виникнути в ході розгляду справи; заперечують заяви, клопотання та певні докази з боку інших, заявлених однією із сторін, осіб.

В ході ведення справи обидві сторони мають право на ознайомлення із протоколом судових засідань, робити відповідні копії документів, за необхідності. Якщо сторонами буде помічена в сканованих документах певна неповнота матеріалів розгляду справи чи неправильність їхнього викладу, то вони звертаються з письмовими зауваженнями, щодо неправильності записів, щодо матеріалів судових рішень, оскаржувати судові рішення, в разі не погодження із ним, а також обидві сторони мають право користуватися й іншими процесуальними правами, які визначені чинним законодавством.

Крім зазначених вище прав та обов'язків, як учасників заявленої справи, сторони позивача та відповідача мають ще й ті, що зазначені в статті 46 ГПК України, зокрема:

1)позивач, за певних умов, має право в будь-який момент відмовитися від позову та забрати позовну заяву. Зокрема відмова від позовних клопотань може бути як повною, так і частковою, а відповідач в свою чергу, теж має право визнати позовні вимоги заявлені позивачем (всі заявлені вимоги чи їх певну частину) на будь-яких стадіях розгляду справи;

2)позивач має повне право змінювати кількість позовних вимог, які були заявлені раніше, а саме збільшувати або зменшувати їхню кількість, але до того моменту, як відбудеться підготовче засідання чи до початку перших судових засідань, в тому випадку, коли справа розглядається в межах спрощених позовних проваджень [19,с.37];

3)відповідач, у свою чергу, має право подати до позивача зустрічну позовну заяву, але в ті строки, які встановлені ГПК. До моменту завершення підготовчих засідань сторона позивача має право змінювати предмет чи підстави для позовної заяви, але тільки шляхом написання заяви. Заявлені сторони судового провадження можуть на будь-якому етапі розгляду справи вкласти мирову угоду та припинити судові баталії.

Варто відмітити, що бувають випадки у розгляді господарських справ, коли позовна заява подається не одним позивачем та не до одного відповідача. Фіксуються випадки, коли позовні заяви пред'являються:

- 1) лише одним позивачем до декількох відповідачів;
- 2) декількома позивачами до одного відповідача;
- 3) декількома позивачами до двох і більше відповідачів.

Для того, аби господарським судом було розглянуто заявлений від позивача позов, потрібно, аби зацікавлена сторона справи звернулася до суду із позовною заявою, яка б стала підставою для подальшого збору матеріалів для справи та її розгляд. Без сторін сам процес ходу та розгляду справи не можливий.

Законодавство господарського судочинства допускає можливості участі в заявленій справі не однієї а декількох сторін позивачів та відповідачів, яка у юридичних джерелах визначається, як процесуальна співучасть. Основними підставами для виникнення процесуальних співучастей є процесуальні та матеріально-правові [48,с.86].

Розглянемо основні ознаки матеріально-правової процесуальної співучасті, зокрема:

- 1) спірне право мають декілька осіб справи, яка була надана до господарського суду;
- 2) у декількох осіб – суб'єктів спільних обов'язків в ході розгляду справи;
- 3) самостійні права та один і той самий об'єкт.

Процесуально-правовими підставами для процесуальної співучасті можна розглянути наступні:

- 1) доцільно розглядати справу в одному провадженні;
- 2) можливість зекономити час та процесуальні засоби;
- 3) ймовірне поширення законодавчої сили прийнятого суддівського рішення на всіх учасників судового процесу, по тій частині рішення, яка безпосередньо стосується сторони відповідача чи

позивача. Нами було опрацьовано загальну характеристику кількісного складу справ за категоріями спорів, що були зафіксованими в 2019 році та наведені в додатку А.

Кожен із сторін позивача чи відповідача по відношенню до другої сторони діє самостійно в ході господарського процесу. Це означає, що один із співпозивачів під час розгляду заявленої справи може відмовитися від позовної заяви в тій частині, котра стосуватиметься тільки його, а також сторона в праві збільшувати чи зменшувати за певних обставин свої початкові позовні вимоги. Співвідповідачі, в свою чергу, має право визнавати позов частково або повністю, при чому кожен із співвідповідачів вправі самостійно примати рішення щодо подачі клопотань, без згоди на те з боку іншого відповідача. Результати розгляду справи можуть бути різними, адже все залежить від об'єктивності та правдивості наданих матеріалів для розгляду справи. Дослідження результатів розгляду справ різних спорів, на прикладі Херсонської області наведені у додатку Б.

Процесуальну співучасть, у свою чергу, прийнято класифікувати на види, що можуть залежати від кількісних складів сторін позивачів та відповідачів. За такими принципом процесуальна співучасть класифікується на змішану, пасивну та активну [60,с.74].

Активною називається той вид співучасті, в ході якого на боці позивача виступає декілька заявлених осіб проте відповідач лише один.

Пасивною є той вид співучасті, в ході якого на боці відповідача декілька осіб, а позивач навпаки, один.

Змішаною називається той вид співучасті, в ході якого з обох сторін, позивача та відповідача, участь беруть по декілька осіб.

Згідно матеріальному критерію співучасть в свою чергу може бути необхідною, або обов'язковою та необов'язковою або факультативною за процесуальними критеріями. Обов'язкова співучасть застосовується у тому випадку, коли характер у спірних відносинах не

дає можливості вирішувати питання про певні права та обов'язки одного з учасників процесу, який розглядається в залі судових засідань, без певних прав та обов'язків будь-яких інших суб'єктів матеріальних правовідносин.

Про факультативну співучасть варто відмітити, що вона не має обов'язкового характеру і обумовлена певними рисами процесуального характеру та може бути допущеною судом на власний розсуд. Проте, варто відмітити, що суттєвими підставами для його настання є: наявність однорідних вимог, що мають проявлятися із одних правовідносин, і суд, який допустивши такий характер співучасті керується зокрема принципами оптимізації громадського процесу, що спрямований на економію часу та процесуальних засобів.

Процесуальна співучасть може бути допущеною в тому випадку, коли:

- предметами та підставами для позову є спільні права та обов'язки декількох позивачів та декількох відповідачів;
- права та обов'язки сторін декількох відповідачів та позивачів виникають із однієї підстави;
- коли предметами для спорів є однакові права та обов'язки.

В господарському процесі можливі випадки, коли суд за клопотанням позивача залучає до участі у справі співвідповідача. Якщо позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, суд за клопотанням позивача замінює первісного відповідача належним відповідачем, не закриваючи провадження у справі.

В Єдиному державному реєстрі судових рішень, як з практичним прикладом, ознайомилися з ухвалою господарського суду Запорізької області від 11 березня 2020 року. «До господарського суду Запорізької області надійшла позовна заява Товариства з обмеженою відповідальністю Роменський завод продтоварів до відповідача: Товариства з обмеженою відповідальністю Сладкоєжка, про стягнення

суми 2660500,00 грн. Ухвалою суду від 04.12.2019 позовна заява прийнята до розгляду, відкрито провадження у справі № 908/3169/19, присвоєний номер провадження 9/216/19. 11 березня 2020 року до Господарського суду від ТОВ Агроінвест надійшло клопотання про залучення до участі у справі № 908/3169/19 співвідповідача. В обґрунтування клопотання зазначено, що 02.03.2020 між ТОВ Агроінвест та ТОВ Роменський завод продтоварів укладено договір про відступлення права вимоги, за умовами якого Первісний кредитор (ТОВ Роменський завод продтоварів) передає, а Новий кредитор (ТОВ Агроінвест) приймає на себе в повному обсязі право вимоги Первісного кредитора, що належить первісному кредитору, і новий кредитор стає кредитором за Договором поруки № 26/10/18-1, укладеним між ТОВ Роменський завод продтоварів та ТОВ Роменський завод продовольчих товарів. Водночас, протоколом № 7 від 08.07.2018 загальних зборів учасників ТОВ Роменський завод продовольчих товарів (далі ТОВ РЗПТ) затверджено розподільчий баланс ТОВ РЗПТ після виділу нової юридичної особи ТОВ Роменський завод продтоварів та затверджено Статут ТОВ Роменський завод продтоварів. Згідно Протоколу № 7/1 від 08.07.2018 загальних зборів учасників ТОВ РЗПТ збори ухвалили: у зв'язку із процедурою виділу із ТОВ РЗПТ нової юридичної особи ТОВ Роменський завод продтоварів, та затвердження розподільчого балансу ТОВ РЗПТ, схвалили затвердити та підписати Акт прийому-передачі активів та зобов'язань згідно Розподільчого балансу на 07 липня 2018 року. Відповідно до витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань від 21.05.2019 ТОВ Роменський завод продтоварів є правонаступником ТОВ РЗПТ, яке в подальшому змінило свою назву на ТОВ Сладкоєжка. У витязі від 11.11.2019 по коду ЄДРПОУ 23824169 (ТОВ Сладкоєжка) міститься запис, що ТОВ Роменський завод продтоварів (код ЄДРПОУ 42295910) є

правонаступником ТОВ Сладкоєжка. Згідно з розподільчим балансом на 07.07.2018, затвердженого протоколом загальних зборів учасників ТОВ РЗПТ(перейменоване в ТОВ Сладкоєжка) № 7 від 08.07.2018, в результаті виділу до новоствореного ТОВ Роменський завод продтоварів перейшло більше 90 % основних засобів, залишкова вартість яких на день виділу становила 8521867 грн. Таким чином, ТОВ Роменський завод продтоварів, що утворилося внаслідок виділу, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями ТОВ РЗПТ, яке перейменовано в ТОВ Сладкоєжка. Оскільки договір про відступлення права вимоги було укладено лише 02.03.2020 та подано заяву про заміну сторони у справі, ТОВ Агроінвест не знало та не могло знати до подання позову по справі про підставу залучення ТОВ Роменський завод продтоварів співвідповідачем. На підставі викладеного, керуючись ст.ст. 44, 48 ГПК України просить залучити до участі у справі № 908/3169/19 в якості співвідповідача ТОВ Роменський завод продтоварів. У судовому засіданні 11.03.2020 представник позивача підтримав подане клопотання про залучення до участі у справі співвідповідача. Представники учасників справи не заперечили проти клопотання позивача»[61].

Відповідно до приписів ст. 45 ГПК України «відповідачами є особи, яким пред'явлено позовну вимогу».

За змістом ч. 1 ст. 47 ГПК України «позов може бути пред'явлений до кількох відповідачів».

Визначення відповідача (відповідачів) є правом позивача, оскільки він звертається до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів, та саме він визначає особу (осіб), якій пред'являє вимогу.

Відповідно до ч. 1 ст. 48 ГПК України «суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного

позовного провадження до початку першого судового засідання, залучити до участі у ній співвідповідача»[24].

Згідно з п. 3 ст. 48 ГПК України «після спливу строків, зазначених в частині першій цієї статті, суд може залучити до участі у справі співвідповідача виключно у разі, якщо позивач доведе, що не знав та не міг знати до подання позову у справі про підставу залучення такого співвідповідача»[24].

«На підставі викладеного, керуючись ст. 48, 216, 232, 234 Господарського процесуального кодексу України, а також з огляду на те, що 11.03.2020 здійснено процесуальне правонаступництво у даній господарській справі та замінено позивача у справі ТОВ Роменський завод продтоварів, його правонаступником - ТОВ Агроінвест, суд ухвалив залучити до участі у справі № 908/3169/19 в якості співвідповідача - Товариство з обмеженою відповідальністю Роменський завод продтоварів (49017, м. Дніпро, вул. Авіаційна, буд. 39, офіс 17, код ЄДРПОУ 42295910)»[61].

Правильне визначення відповідача по справі має важливе значення в першу чергу для самого позивача, як ініціатора справи. При цьому вплинути на визначення сторін та відповідно на суб'єктний склад справи має можливість лише позивач. Не правильне визначення відповідача та залучення до участі у справі відповідача який не може відповідати за порушення прав позивача може призвести до відмови у задоволенні позову та відповідно до зволікання у поновленні порушеного права позивача.

Отже, правові можливості сторін є абсолютно рівними, а отже вони мають однакові можливості для того, щоб використати процесуальні засоби задля власного захисту. Позивач та відповідач повинні використовувати свої процесуальні права добросовісно та не зловживати ними в ході розгляду заявленої справи, проявляти повагу до іншої заявленої сторони та інтересів, які вона представляє в суді та

вживати всіх можливих заходів для всестороннього розгляду справи та об'єктивного прийняття рішення по справі, яка знаходиться на розгляді.

РОЗДІЛ 2.

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ТРЕТІХ ОСІБ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

2.1 Визначення та види третіх осіб у господарському процесі

Господарським судом в ході розгляду справи між сторонами позивача та відповідача, інші особи можуть вважати, що саме вони мають повне право на предмети для спору, або ж рішення суду можуть впливати на їх правовідношення із однією з сторін у заявленому спорі. Тож, доволі часто учасниками судових процесів передбачених ГПК є й треті сторони, чий правовий статус визначається статтею 49, 50, 51 ГПК.

Третьою особою під час розгляду позовного провадження в господарському суді виступають ті суб'єкти процесуальних правовідносин, що вступатимуть в хід справи, що була заявленою позовником до суду, з метою захисту власних прав та інтересів, котрі охороняються законом.

Треті особи мають такі ознаки:

- зазвичай вони вступають в хід справи тоді, коли по ній уже відкрито провадження, проте воно ще не є ухваленим;
- можуть втручатися у спори, які виникають в ході розгляду справи між сторонами позивача та відповідача;
- вони мають власну зацікавленість у отриманих результатах від розгляду судом заявленої справи, але на свою власну користь.

Треті особи, так само, як і позивач та відповідач, зацікавлені в ході розгляду справи господарським судом. Це явище можна пояснити тим, що на їхнє правове становище може впливати рішення суду по розгляду заявленої справи між сторонами. Проте, зацікавленість третьої сторони

носить матеріально-правовий та процесуально-правовий характер. Розглянемо детальніше кожен із цих напрямків [19,с.37].

Сутність матеріально-правового характеру полягає в тому, що те рішення, котре буде прийняте судом щодо вирішення конкретного заявленого спору, може порушувати матеріальні права третіх осіб чи можливо стати підставою для цієї сторони вимагати певне відшкодування збитків від неї, тобто право пред'являти до третіх сторін позов із правами регресу. Зацікавленість з процесуально-правового боку третіх осіб, в першу чергу, полягає у тому, аби не допустити постановлення судом для себе несприятливого рішення. А отже, всі дії, які намагається виконувати третя особа, будуть спрямованими на те, щоб запобігти будь-яким чином суду присудження матеріальних спорів позивачам чи можливості залишення його відповідачам. Або ж, треті особи мають право виступити проти сторін позивача та відповідача для того, щоб вимагати присудження об'єктів спорів собі. Треті особи, як правило, намагаються аби судом було винесено рішення, що відповідало б їхнім інтересам, або були зміненими в ході розгляду спорів на користь третьої особи.

Третіх осіб прийнято поділяти в залежності від їх матеріальної зацікавленості на:

- тих осіб, котрі заявляють про свої, самостійні вимоги на заявлений предмет спорів, в процесі якого виступають самостійно (стаття 49 ГПК);
- тих осіб, що не заявляють про самостійні вимоги з предмету заявлених спорів, і виступають в процесі слухання справи на користь однієї із сторін, позивача чи відповідача (стаття 50 ГПК).

Ті, треті особи, які зазвичай заявляють свої самостійні вимоги про предмет спорів, можуть виступати у справах до моменту закінчення підготовчих проваджень чи до початку першого судового слухання, але

в тому випадку, якщо справа буде розглянутою у порядку спрощеного позовного провадження, шляхом подання позову до однієї чи декількох сторін спору. Предметами спорів виступають матеріальні об'єкти, з якого, при певних умовах виникає та існує спір. Основними критеріями для допуску третьої особи, що висунули самостійні вимоги та заявили про них являється правовий зв'язок із спірними матеріальними правовідносинами із предмету спору, що склався між сторонами.

Особливість самостійних вимог збоку третіх осіб полягає у тому, що вони вважають, що в певних матеріальних правовідносинах із відповідачами перебуває саме вона, а відповідно саме її право й було порушено відповідачем. Третя особа, на одній із своїх поставлених цілей має вирішити спір, який виник між сторонами, але не лише на користь сторони позивача а й на свою власну [37,с.109].

Якщо третя сторона має мету вступити до суті та розвитку заявленої сторонами справи, то вона має самостійно заявити про свої вимоги на предмет спору, який розглядається, та подає позовну заяву до однієї чи до обох сторін. Але, варто відмітити, що третя особа має право вступити в суть та хід заявленої справи лише за умови написання відповідної заяви, що дасть законодавчу підставу для їхньої участі у справі, що направлена на розгляд до суду.

Позовні заяви, які пишуться третьою особою повинні бути відповідно оформленими та поданими відповідно до загальних правил з подання позовів, в тому числі, включаючи й сплати судових зборів та надсилання копії свого позову до інших сторін справи. Після поданням від третьої особи позовної заяви суд ухвалює рішення про те, що до справи вступає третя заявлена сторона. Після того, як третя сторона вступила до справи, що перебуває на розгляді, вона для інших сторін спору повідомляє свої вимоги з предмету спору, а отже розгляд даної справи почнеться спочатку. Треті особи, що заявили про свої самостійні

вимоги з предмету спору, що склався між сторонами, використовує всі свої права та несе всі обов'язки позивача.

Інститути третіх осіб, що не заявили про свої самостійні вимоги по предмету спору теж активно використовуються в ході господарських процесів. Згідно норм даного інституту проявляється необхідність у захисті прав та інтересів інших сторін-учасників справи, які охороняються законом, та знаходяться на даному етапі у таких відносинах з однією із сторін, що можуть суттєво змінитися в ході прийняття судом рішення. Головна мета участі третіх осіб у розгляді таких справ є відстоювання ними, в першу чергу, своїх власних інтересів та прав, що законодавчо обґрунтовані, та на які може вплинути ухвалення чи рішення збоку суду.

Ті треті особи, що не заявили самостійні вимоги з предмету спору являються суб'єктами господарських процесуальних правовідносин, що братимуть участь в процесі розгляду справи на боці позивача чи відповідача та мають право вступати до справи і до моменту закінчення підготовчих проваджень по справі чи до початку першого судового засідання, коли справа розглядатиметься у порядку спрощених позовних проваджень, в тому випадку, коли рішення по заявленій справі може суттєво вплинути на права та обов'язки по відношенню до однієї із заявлених сторін [43,с.73].

Варто відмітити, що у тій заяві, яка надається з метою поінформованості інших учасників та суду про вступ до справи третьої особи, що не заявила про самостійні вимоги з предметів спору має бути зазначено наступне:

- на чийй стороні (позивача чи відповідача) вона братиме участь;
- зазначені підстави для вступу до участі та розгляду справи, що полягають в тому, які правові відносини вже існують в третьої особи із однією із сторін позивача чи відповідача, та як в

подальшому рішення суду може вплинути на подальші правові взаємовідносини між цими сторонами справи.

Про те, що до справи буде залучено ще й треті особи судом постановляється окрема ухвала, де буде зазначено, на які саме права чи обов'язки цієї особи та як саме може в подальшому впливати прийняте рішення суду по заявленій справі. Ті треті особи, що не заявили про самостійні вимоги до справи чи сторін справи, мають право користуватися певними процесуальними правами та відповідно несуть і процесуальні обов'язки учасників заявленої справи, що передбачені статтею 42 ГПК.

Треті особи не користуються тими правами, які були надані сторонам позивача та відповідача, а отже й не мають права на зміну підстав та предметів позову, не можуть збільшувати чи зменшувати обсяг своїх позовних вимог вже в ході розгляду справи, а також не мають право відмовитися від позову чи визнати позов. Треті особи також не мають жодного законодавчого права на основі підстав про подання зустрічних позовів та не можуть укласти мирові угоди. Тож, в ході розгляду справи, вступ до неї ще й третьої особи, котра не заявила про свої самостійні вимоги з предмету спору не несе за собою розгляд заявленої справи від самого початку.

Як приклад, можемо зазначити ухвалу господарського суду Черкаської області від 18 березня 2020 року за клопотанням Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України про залучення до участі у справі третьою особою на стороні відповідача, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, у справі за позовом до дочірнього підприємства Державної акціонерної компанії "Хліб України" "Потаське хлібоприймальне підприємство" про стягнення несплаченої заробітної плати та середнього заробітку за час вимушеного прогулу. В ухвалі зазначено, що: «від Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України

надійшло клопотання про залучення до участі у справі третьою особою на стороні відповідача, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору. Клопотання умотивоване тим, що Мінекономіки є органом управління ДАК «Хліб України», а тому рішення суду відносно ДП ДАК «Хліб України» «Потаське хлібоприймальне підприємство» вплине на майновий стан підприємства» [62].

Статтею 50 Господарського процесуального кодексу України встановлено, що «треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до закінчення підготовчого провадження у справі або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, у разі коли рішення у справі може вплинути на їхні права або обов'язки щодо однієї із сторін. Їх може бути залучено до участі у справі також за заявою учасників справи. Про залучення третіх осіб до участі у справі суд постановляє ухвалу, в якій зазначає, на які права чи обов'язки такої особи та яким чином може вплинути рішення суду у справі» [24].

«Враховуючи зазначене та керуючись статтею 50, 234 Господарського процесуального кодексу України, суддею було ухвалено задовольнити клопотання Мінекономіки та залучити до участі у справу Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (вул. М.Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008) третьою особою, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача» [62].

Отже, інститут третіх осіб у господарському процесі породжується багатосуб'єктністю матеріальних правовідносин і необхідністю участі у справі різних суб'єктів з метою захисту їх прав і законних інтересів. Участь третіх осіб у процесі сприяє всебічному, повному та об'єктивному встановленню судом дійсних обставин справи, прав та обов'язків, а також постановленню обґрунтованого рішення. Чітке

визначення в Господарському процесуальному кодексі правового положення третіх осіб сприяє більш широкій участі їх у процесі, допомагає краще встановити істину в спірних відношеннях, захистити порушенні права суб'єктів господарської діяльності.

2.2 Права та обов'язки третіх осіб

Ті треті особи, котрі не заявили суду про свої самостійні вимоги щодо предмету спору, який виник мають всі ті ж самі права та обов'язки, що й сторона позивача. Така рівність у певних правах, в першу чергу пов'язана із тим, що по відношенню до них є певне припущення що і треті сторони і позивач однаково являються суб'єктами у розгляді спірного питання. Проте між ними і й вагома відмінність, зокрема за інтересами сторони позивача починається розгляд провадження по справі, а от третя особа може вступити у справу, яку було порушено, тільки в суді. Згідно із даною відмінністю сторони позивача та треті особи не зовсім правильно було б об'єднати та дати їм право носити однаковий статус «позивач». Третя особа – це суто процесуальна характеристика та назва, адже вони зазвичай можуть вступати до розгляду заявленої справи між сторонами позивача та відповідача, а отже на цій підставі і мають статус третіх осіб.

Цікавою є особливість того, що хід господарського процесу, що виникає на підставі позову з боку третьої особи до заявлених сторін, характеризується певними рисами самостійності. Зокрема, це проявляється в тому, що хід розвитку розгляду справи буде залежати в першу чергу від того, як розвивається процес між сторонами позивача та відповідача. Проте, якщо процес між сторонами позивача та відповідача буде за певних обставин припинено, то це не зобов'язує до припинення процесу розгляду справи між двома сторонами та третьою особою.

Певна самостійність, якою наділені треті особи в ході розгляду господарських процесів суттєво не може впливати на їхню повну самостійність у діяльності належних їх процесуальних прав та певних обов'язків, які мають законодавчу базу. Вони можуть реалізовувати свої права, якими вони наділені, без яких не будь характерних обмежень, але виходячи лише із певної необхідності для особистого захисту майна чи певних інтересів [18, с. 36].

Таким чином ГПК країни встановлює, що ті треті особи, котрі заявили про власні самостійні вимоги до суду мають повне право скористатися всіма правами та рядом тих обов'язків, які вони несуть, так само, як і позивач. А отже, у відповідності із статтею 42 ГПК України треті особи мають право на:

- ознайомлюватися, за бажанням та необхідністю, із матеріалами справи, яка перебуває на розгляді;
- робити витяг та копії всіх необхідних документів в ході розгляду справи;
- мають право отримати всі необхідні копії судових рішень;
- надавати до суду докази в ході збору та обробки матеріалів справи;
- приймати участь в ході дослідження доказів;
- звертатися із заявою клопотанням;
- надавати пояснення до господарського суду в усному чи письмовому вигляді;
- наводити свої аргументи, міркування та докази із ряду тих запитань, які можуть виникнути в ході судового процесу;
- мають право ознайомитися із змістом протоколу судових засідань, записами та фіксування щодо ходу судового засідання технічними засобами зчитування, за необхідності дублювати ці записи та надавати до суду зауваження в письмовому вигляді

щодо неправильності цих записів, чи певної невідповідності, якщо вони були виявлені третіми особами.

Крім ряду наведених вище прав, треті особи наділені й певними обов'язками, наведеними нижче зокрема це:

- проявляти взаємоповагу по відношенню до суду та всіх інших учасників судового процесу, зокрема і до сторін позивача та відповідача;
- посприяти більш точному, об'єктивному та детальному розгляду заявленої справи;
- зобов'язані надати суду всі наявні в них докази та матеріали по справі, для пришвидшення темпів їхнього розгляду, але в жодному випадку не приховувати наявні докази;
- необхідно давати суду чіткі пояснення та відповіді на ті запитання по матеріалах справи, які задаються суддею [17,с.48].

Проте, варто відмітити, що всі права третьої особи, які мають самостійні вимоги, по певних змінах підстави чи предмету для позову, різке збільшення або навпаки зменшення своїх позовних вимог, чи навіть відмова, за певних обставин, від самого позову може поширюватися тільки на сам позов, про який було заявлено третьою особою, але тільки не на той позов, який було заявлено та направлено першочергово самим позивачем.

Кількість тих третіх осіб, котрі заявили про свої самостійні вимоги з заявленого предмету спору може бути різною, а також може залежати від кількісного складу тих осіб, котрі претендуватимуть по заявленому спору. Та третя особа, що мала самостійні вимоги та не вступає до процесу, має право збереження на пред'явлення позовної заяви вже в окремому процесі.

В зазначеному випадку третя особа має право порушувати власну самостійну справу. Зокрема їй варто надати позов до тієї сторони позивача чи відповідача, яка при отриманні позовного рішення суду на

власну користь, цим самим ніби то порушила чи можливо навіть поставила під певну загрозу ряд їхніх прав та обов'язків із заявленого спірного об'єкту [50,с.49].

Ті треті особи, котрі не заявили самостійні вимоги мають право скористатися процесуальним правом та, в свою чергу, нести обов'язки, які передбачені за статтею 42 ГПК, проте вони не мають жодного права на зміну своїх першочергових позовних вимог. Треті особи не мають право й відмовлятися від своїх позовних вимог чи визнавати позов. В даному випадку зазначений процесуальний порядок є виправданим. Адже, так як третя особа не заявила самостійні вимоги, вона не являється позивачем та не наділена тими правами та обов'язками, які має сторона позивача. Тож виходячи із зазначеного вище виходить, що третя особа не може розпоряджатися предметами заявлених спорів, в ході здійснення ряду повноважень, як у позивача.

Треті особи, котрі не мають самостійних вимог, але були залученими до розгляду матеріалів справи або вступили до неї з власних міркувань, мають такі ознаки:

а) не заявляють про свої позовні вимоги;

б) можуть вступити до розгляду судового процесу на одній із сторін, позивача чи відповідача, але на користь тієї сторони, на якій виступає третя сторона;

в) активно захищатимуть свої власні права та інтересу в суді, в ході розгляду заявленої справи, адже те рішення, котре буде прийняте суддею, може суттєво впливати на права та інтереси третіх осіб [7, с. 223].

Той факт, що треті особи часто приймають участь в судовому процесі без пред'явлення власних самостійних вимог, можна пояснити тим, що це, в першу чергу пов'язано із необхідним третій особі захистом збоку закону особистих матеріальних справ та певних законних

інтересів третьої особи. Це в свою чергу може бути обумовлено певними факторами, зокрема:

- необхідність захисту від подальших можливих регресних вимог;
- за умов, коли суд прийняв рішення в користь однієї організації, і тим самим порушив ймовірні права та інтереси іншої.

Одним із найбільш наочних прикладів того, як треті особи приймають участь в судовому процесі без пред'явлення самостійних вимог, є ймовірність забезпеченості правами регресу однією із сторін позивача чи відповідача по відношенню до третіх осіб. Ось, наприклад, коли під час розгляду судового процесу за позовами генерального підрядчика щодо ймовірного стягнення матеріальної компенсації за завдані збитки, субпідрядник має право виступити без ряду самостійних вимог в якості третьої особи.

В тому випадку, коли третя особа має на меті вступити до розгляду справи та не заявила до суду про самостійні вимоги, їй необхідно подати до суду відповідну письмову заяву про бажання вступити до розгляду справи. В тому випадку, коли одна із сторін, позивач чи відповідач, вважають за потрібне ввести до розгляду справи третю особу, то вони теж мають звернутися із відповідною письмовою заявою до суду про ймовірне залучення ще й третьої особи до ходу розгляду заявлених спорів.

На момент розгляду судом письмових заяв, суд повинен здійснити перевірку на рахунок ймовірних правових відносин між сторонами та третьою особою, та можливий вплив на нього прийнятого судом рішення у справі, котра була заявлено позивачем. Але, варто відмітити, що ті треті особи, які не пред'являли суду самостійних вимог, можуть бути залученими до ходу заявленої справи не лише із власних міркувань та інтересів, а й з ініціативи сторін позивача чи відповідача. Однією із найбільш вагомих підстав для виникнення певної

зацікавленості третьої особи цього виду являється ще й зв'язок із стороною позивача чи відповідача господарської справи, яка перебуває на розгляді в суді [14, с.78].

Отже, при розгляді головних прав, обов'язків та особливостей участі третіх осіб в ході розгляду господарської справи, ми можемо зробити наступний висновок. Все ж таки участь третьої особи в ході розгляду заявлених спорів дає можливість, в першу чергу суду, досконало, різнобічно, повно, більш широко та об'єктивно встановити обставини, які спричинили виникнення заявлених спорів. Ймовірність з боку третіх осіб надати відповідні докази по заявленій справі дає можливість не безпідставно виявити причини звернення позивача до суду, та виявлення, чи дійсно відповідач порушував заявлені права позивача.

РОЗДІЛ 3

СТОРОНИ ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ У МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

3.1. Місце міжнародного господарського процесуального права в системі сучасного міжнародного права

Останніми роками стрімкий ріст взаємозв'язків на міжнародному рівні між Україною та іншими країнами світу та СНД призвело до того, що українське суспільство та міжнародні організації є активними учасниками в галузі міжнародного господарського права. Сьогодні доволі частіше зустрічаються випадки, коли громадянам необхідно захищати свої правові інтереси та особисте майно. А отже, звідси з'являється необхідність укладати заявлені міжнародні угоди для того, аби права юридичної чи фізичної особи, в разі необхідності, визнавалися однією державою на території іншої, особливо під час розгляду спорів, з якими звертаються до господарського суду.

Міжнародний господарський процес – це певна сукупність міжнародних та правових норм, якими відбувається процес врегулювання співробітницьких аспектів між двома чи більше державами, що можуть виникнути у зв'язку із веденням господарської діяльності. За думкою В.Г.Ігнатенка міжнародне господарське процесуальне право - це окрема, самостійна галузь, котра має на мету складну систему врегулювання має сторонами нормативно-правових, майнових чи особистих спорів. Варто наголосити й на тому, що певні напрямки міжнародного процесуального права містяться в більшості договорів міжнародного значення [16,с.83].

Ще з 1994 року для України була набута чинність Європейської конвенції, в якій іде мова про іноземне законодавство, а пізніше, було

укладено й Угоду щодо порядку вирішення спорів, які пов'язані із веденням господарської діяльності.

В країнах далекого зарубіжжя в ході розгляду господарських справ із участю юридичних осіб використовуються окремі положення визначених договорів щодо того, як відбуватиметься надання правової допомоги сторонам, що звернулися до господарського суду із позовною заявою. Проте, в ході розгляду подібного роду справ розглядається й можливість примусових виконань арбітражного рішення, яке прописано в більшості міжнародних договорів.

Характерні ознаки правової регламентації в ході співробітництва між державами в сфері господарського процесу, наголошують на тому, що було сформовано, так званий, міжнародно-правовий інститут. Він характеризується певним відокремленням окремих норм, які являються частиною міжнародних цивільних процесів, тобто такий, що можна умовно визначити, як міжнародний господарський процес.

І.С.Петерським, Л.А.Лунцом, В.П.Звеновим, О.М.Садіковим, М.Г.Розенбергом та багатьма іншими, було внесено уточнення під терміном «міжнародного господарського процесу» певну частину національного господарського процесуального права, певний об'єм запитань, котрі виділяються на підставі вагомих зв'язків із справами, котрі надані господарському суду для розгляду [37,с.168].

Також, процесуальні провадження у веденні господарських справ, які виникають в певних умовах міжнародних оборотів, повинно регламентуватися відповідними правовими та нормативними документами, як національного так і міжнародного права. Зокрема, головними особливостями міжнародного господарського права є:

- міжнародні підсудність господарської справи;
- нормативно-правові статуси іноземних фізичних та юридичних осіб;
- про організації іноземних судових доручень;

- про порядок визнання та примусового виконання іноземного судового рішення з питань господарських процесів;
- про порядок визначення і вчинення нотаріальної дії.

Відповідно до наведених вище ознак, умовно ми можемо визначити певну групу економічних прав, які мають господарюючі суб'єкти, чий захист підпорядковуватиметься загально визначеним принципами міжнародному законодавстві. Варто відзначити, що до компетенції господарського суду відносяться ті справи, в яких суб'єктом виступатиме іноземна, міжнародна організація чи, можливо, ті іноземні громадяни, що зайняті у підприємницькій діяльності, та ті особи, котрі не мають громадянства.

На теренах нашої держави вже давно було сформовано суди, які є діючими та які призначені для подальшого розгляду ряду економічних спорів, які доволі подібні до торгівельного суду, наприклад, Франції. Хоча, можемо помітити й подібні риси певних спеціалізованих відділів загальних судів з розгляду різних торгівельних спорів, як це відбувається, наприклад, в Англії та Федеративній Республіці Німеччина, в тому ж числі й за участю іноземців. Такі риси обумовили необхідність у доповнення, які варто внести до господарського законодавства із створенням нових правил. Згідно із доробками В.К.Пучинського, цей процес носить назву «господарських процесуальних норм міжнародного приватного права».

З вище наведеними думками можна погодитися, за умови, якщо розглянути міжнародне право, як певного роду правову підсистему, що включатиме норми прав міжнародного й національного спрямування, чим власне й відбувається врегулювання міжгалузевих відносин. В наведеній системі особливості міжнародного цивільного процесу є окремою галуззю в міжнародному приватному праві, а от арбітражний чи господарський процес, можна визначити, як інститут міжнародних цивільних процесів [8,с.43].

Такий інститут має й ряд суттєвих недоліків. В першу чергу, ті країни, що мають спеціальні суди, завданнями яких є розгляд комерційних спорів, носять назву арбітражних, що не являється досить широким та обґрунтованим поясненням. Не варто шукати певні риси подібності між такими судами в особливостях їхнього розгляду та прийняття рішень по заявлених справах. У міжнародній практиці, такі терміни, як «арбітражний» та «арбітраж» асоціюються виключно із недержавними установами та певного роду організаціями. Але, з іншого боку даний термін можна пояснити, як комерційний спосіб та характер в ході розгляду заявлених спорів від сторони позивача.

У нормативно-правових документах міжнародного процесуального господарського права зазначені певні принципи, основними з яких є:

- наявність права, щодо пред'явлення позовної заяви до іноземних арбітражних судів;
- можливість зрівняти правовий статус в ході господарського процесу зі певними фізичними чи юридичними особами;
- чіткий розгляд та можливість встановлення окремих та спеціальних правил згідно юрисдикції;
- ймовірність допуску угоди про підсудність;
- необхідність допуску документів, які були отримані від інших іноземних держав, в тому випадку, який буде передбачений згідно чинного законодавства;
- можливість визнання та ймовірне виконання рішень, які були прийняті арбітражним (господарським) судом;
- можливість до співробітництва між різними державами;
- наявність імунітету держави [15,с.127].

Тож, в сучасному праві варто більш по-новому звертати увагу на особливості в організації та розгляду міжнародних цивільних процесів та міжнародних господарських (арбітражних) процесів, враховуючи вже

нові тенденції, щодо їхнього розвитку в сучасних правових системах. Наведені нами вище підходи дають можливість виокремити провідні цілі. Зокрема, однією з них є вивчення взаємодії правопорядників, що слугуватиме провідним чинником для подальшої уніфікації з тих питань міжнародного господарського процесу, які будуть заявлені стороною позивача до суду. А інша, має не меті певну ймовірність передбачити визначення таких правил міжнародної юрисдикції, які б могли підтвердити дієвість та ефективність застосованих судових форм розгляду господарських справ.

3.2. Система прав та обов'язків сторін позовного провадження в міжнародному законодавстві

Згідно із статтею 42 ГПК України, встановлюються окремі загальні права всіх учасників позовного провадження. В ході розгляду системи прав та обов'язків учасників позовного провадження у міжнародному законодавстві, можна наголосити на тому, що інколи при аналізі відповідної правової літератури виявляється, що є певна відокремленість сторін по розгляду справи від будь-яких інших учасників господарського процесу, в яких нібито немає прав, котрі могли б бути загальними для всіх учасників в ході розгляду позовного провадження. Проте, зазначимо, що такі висновки є дещо хибними, адже А.С.Палазяном здійснювалося дослідження структурних характеристик в галузі індивідуального права, де автор спробував визначити особливості індивідуального правового життя громадян, та представив їх у декількох напрямках. Серед таких визначено найбільш поширені правові аспекти, зокрема певні сфери суб'єктивних можливостей, об'єктивна сфера та сфера правових повинностей [21,с.107].

В ході розгляду господарських справ обидві сторони позовного провадження наділені певними правами та обов'язками. Права, якими

наділені учасниками господарського процесу умовно можна класифікувати на два види:

- можливість об'єктивного сприйняття суб'єктивного права;
- необхідність в реалізації суб'єктивного права.

Варто відмітити, що сприйняття суб'єктивного права являється необхідною умовою, яка створює суттєвий фундамент для процесуального статусу всіх учасників позовного провадження в ході розгляду спорів у господарському судочинстві. Звідси виходить, що для того, аби сторони могли скористатися своїми правами, їм необхідно, в першу чергу з ними бути ознайомленими. Тільки в такому випадку сторони чітко розумітимуть, на який результат та рішення від господарського суду вони можуть очікувати. В ході розгляду заявлених спорів всі учасники справи можуть до суду надавати відповідні докази та матеріали, які б підтвердили їх непричетність до порушення прав і т.д. по відношенню до сторони позивача. Тільки маючи обидві, зазначені вище, складові, учасники господарського процесу зможуть досягнути кінцевої мети на власну користь [55,с.81].

Зазначимо, зо сторони зазвичай звертаються до господарського суду для того, аби отримати законне судове рішення, щодо заявлених спорів. В цей же момент обирається і спосіб вирішення цих спорів. Таким чином, сторони можуть обрати, наприклад, досудове врегулювання заявлених спорів, проте для цього їм необхідно було б із відповідною письмовою заявою звернутися до третейського суду. Але сторони все ж вирішують звернутися до господарського суду, в якому більш окреслені та представлені всі його прями повноваження.

Загальний порядок розгляду заявлених справ мають певні правила та порядок. Жоден із учасників позовного провадження не має жодного права перевищувати власні повноваження, якими вони наділені відповідно до законодавства. Тобто, в даному випадку стало зрозумілим, що спочатку сторони ознайомлюються з правами, наданими їм законом,

і тільки після цього формулюють свої позовні вимоги (з боку позивача). В іншому ж випадку, є великий ризик того, що за межами судової зали, сторони та учасники справи можуть вдаватися до порушення прав по відношенню одне до одного, створюючи постійний тиск до однієї із сторони чи учасників процесу. В таких випадках прийняття рішення з боку суду може ускладнюватися.

Однією із характерних ознак в галузі процесуального права можна виділити обмеженість за певним строком розгляду господарських справ, або ж іншим терміном, який встановлюватиметься відповідно до процесуального закону. Згідно із аналізом тих прав, які мають сторони заявленої справи, можна визначити перелік тих прав, якими наділені всі учасники в ході розгляду позовного провадження. Процесуальним законом господарського права встановлено, що певний перелік прав поширюється на всіх громадян, котрі являються учасниками судового процесу. Всі учасники по розгляду заявленої справи мають право отримати відповідні копії документів, рішень суду, наданих доказів та матеріалів, ознайомлюватися із протоколами ведення судового слідства. Якщо учасником позовного провадження в документації буде виявлено певні неточності, чи неправильні або неповні уточнення, то впродовж п'яти днів вони мають право звернутися до суду із письмовою заявою, щодо ймовірних помилок, котрі були допущенні при складанні протоколу чи записах в інших документах та матеріалах по справі.

Суттєвим недоліком є той момент, що до розгляду справи, за жодною із статей ГПК України не залучається перекладач, окрім тих питань, які стосуватимуться відшкодування витрат на забезпечення послуг перекладача, та його попередження про кримінальну відповідальність, у разі неправильного перекладу. Але, звідси стає зрозумілим і те, що цей учасник судових процесів може до розгляду справи бути залученим не лише, як перекладач для однієї із сторін, позивача чи відповідача, а й як певного роду експерт або посадова особа.

А отже, доцільно буде визначити процесуальні права учасників позовного провадження, як міру дозволеної поведінки, котра обумовлюється та забезпечується відповідно до закону, яку особа має право реалізовувати під час розгляду заявленої господарської справи для того, аби задовольнити свої власні інтереси та вимоги [46,с.146].

В системі тих прав, якими наділені всі учасники позовного провадження, в ході розгляду господарських справ, можна виділити загальні права. До таких відносяться наступні:

- 1) Учасники судового провадження мають бути своєчасно проінформованими про всі права, які їм надані згідно закону, в разі необхідності учасники справи можуть отримати пояснення, щодо їх справ.
- 2) Всі учасники мають право брати участь у судових засіданнях при попередньому наданні письмової заяви до суду про свої наміри. Якщо господарським судом не було встановлено жодних обмежень, щодо можливості бути присутніми у судовому залі, то навіть ті особи, котрі не являються учасниками по розгляду заявленої справи мають право бути присутнім у залі судових засідань.

Вказані права поширюються й на судових експертів, перекладачів для розгляду справи (за необхідності). Перекладачі інколи можуть бути викликані самим судом, тож у такому випадку їхня явка до залу судових засідань є обов'язковою. Проте вони не обмежуються в правах бути в залі засідань, навіть тоді, коли не були викликані судом.

- 3) Учасники судового процесу, який перебуває на етапі розгляду справи мають право наводити свої власні міркування та докази, щодо тих запитань, які в них виникають під час судового засідання. Учасники можуть висловлювати свої заперечення, щодо заявлених клопотань та доказів збоку інших учасників судового процесу.

- 4) Всі учасники судового процесу мають право вимагати на фіксування за допомогою технічних записів ходу судового процесу. У тому випадку, якщо до зали судового засідання не з'явився жоден із учасників по заявленій справі, то фіксування технічними звукозаписувальними пристроями не здійснюється.
- 5) Учасники процесу мають право на послуги перекладача. Всі учасники позовного провадження є рівними перед судом та законом в ході розгляду позовних вимог по справі, а отже, якщо іноземна особа не розуміє ходу розгляду справи, то це може стати суттєвою перепорою для ходу реалізації конституційного принципу, щодо рівності всіх учасників.
- 6) Можливість всім учасникам розгляду справи, користуватися сучасними технічними засобами в ході реалізації власних прав.

Процесуальні статуси всіх учасників позовного провадження в ході розгляду господарських справ та спорів є підпорядкованими під загальнодержавні законодавчі акти та статті. Учасники позовного провадження мають право і на відшкодування тієї шкоди, яка була завданою згідно із прийняттям незаконних рішень, діями ч бездіяльністю суду, в порядку, який визначений законом [17,с.125].

Кожен із учасників позовного провадження повинен пам'ятати про права, якими він наділений та дотримуватися обов'язків. Адже, зловживання правами це ще один, особливий вид правопорушення, що здійснюється уповноваженими особами в ході реалізації належних їм прав.

ВИСНОВКИ

Отже, в ході проведеного дослідження, нами було визначено теоретико-правовий аспекти сторін-учасників справи позовних проваджень господарського судочинства та обґрунтовано теоретико-правові напрямки процесуального статусу учасників процесу.

Було виявлено, що у господарському процесуальному законодавстві немає загального означення та пояснення поняття сторін, проте уточнюються та деталізується, хто може бути кожною із них. Зокрема, позивачами й відповідачами зазвичай можуть бути певні організації, установи чи підприємства, котрі здійснюють підприємницькі аспекти діяльності без необхідного створення юридичних осіб, та в установлених порядках набули статусу фізичних осіб – підприємців.

В роботі було досліджено та охарактеризовано всіх учасників позовного провадження, тож варто відмітити, що учасниками господарських процесів є, як правило, ті суб'єкти суспільства, котрі мають певну зацікавленість в юридичному ході справи. Дії учасників позовних проваджень можуть впливати на швидкість та правильність розгляду заявлених сторонами спорів, а також захисту прав та інтересів. Зазначимо, що суттєвою підставою для можливої участі у господарських процесах для тих осіб, що беруть в ньому участь, має бути наявність господарської процесуальної правосуб'єктності.

Проаналізовано поняття «сторони» у судовому господарському процесі та їх процесуальні статуси, в ході якого було виявлено, що судові провадження може мати розгляд за умови наявності двох сторін, між якими, за невідомих причин та умов, виникли спори, щодо порушення прав. Сторони позивача та відповідача чи часто, навіть третіх осіб, є обов'язковими учасниками судових проваджень. Кожна зі сторін-учасників заявлених спорів повинна бути юридично зацікавленою ходом правильності прийняття рішень судом. Якщо одна

зі сторін не задоволена рішенням суду, то впродовж визначеного терміну судом може подати заяву на оскарження прийнятого рішення та досягнути повторного розгляду справи.

В ході ведення справи обидві сторони мають право на ознайомлення із протоколом судових засідань, робити відповідні копії документів, за необхідності. Якщо сторонами буде помічена в сканованих документах певна неповнота матеріалів розгляду справи чи неправильність їхнього викладу, то вони звертаються з письмовими зауваженнями, щодо неправильності записів, щодо матеріалів судових рішень, оскаржувати судові рішення, в разі не погодження із ним, а також обидві сторони мають право користуватися й іншими процесуальними правами, які визначені чинним законодавством.

Охарактеризовано види, права та обов'язки третіх осіб у господарському процесі, де було встановлено, що третьою особою під час розгляду позовного провадження в господарському суді виступають ті суб'єкти процесуальних правовідносин, що вступатимуть в хід справи, що була заявленою позовником до суду, з метою захисту власних прав та інтересів, котрі охороняються законом. Треті особи, так як і інші учасники справи мають певні характерні ознаки. Зазвичай вони вступають в хід справи тоді, коли по ній уже відкрито провадження, проте воно ще не є ухваленим; можуть втручатися у спори, які виникають в ході розгляду справи між сторонами позивача та відповідача. Вони мають власну зацікавленість у отриманих результатах від розгляду судом заявленої справи, але на свою власну користь.

Треті особи, так само, як і позивач та відповідач, зацікавлені в ході розгляду справи господарським судом. Це явище можна пояснити тим, що на їхнє правове становище може впливати рішення суду по розгляду заявленої справи між сторонами. Проте, зацікавленість третьої сторони носить матеріально-правовий та процесуально-правовий характер.

Виявлено, що треті особи не мають право й відмовлятися від своїх позовних вимог чи визнавати позов. В даному випадку зазначений процесуальний порядок є виправданим. Адже, так як третя особа не заявила самостійні вимоги, вона не являється позивачем та не наділена тими правами та обов'язками, які має сторона позивача. Тож виходячи із зазначеного вище виходить, що третя особа не може розпоряджатися предметами заявлених спорів, в ході здійснення ряду повноважень, як у позивача.

Визначено та досліджено процесуальні співучасті в ході господарських процесів, де було з'ясовано, що законодавство господарського судочинства допускає можливості участі в заявленій справі не однієї а декількох сторін позивачів та відповідачів, яка у юридичних джерелах визначається, як процесуальна співучасть. Також виявлено, що основними підставами для виникнення процесуальних співучастей є процесуальні та матеріально-правові. Кожні з яких мають свої ознаки. Наприклад, матеріально-правова процесуальна співучасть, характеризується спірним правом, яке мають декілька осіб справи, яка була надана до господарського суду, самостійні права на один і той самий об'єкт.

А от процесуально-правові підстави для процесуальної співучасті є наступними: доцільно розглядати справу в одному провадженні; можливість зекономити час та процесуальні засоби; ймовірне поширення законодавчої сили прийнятого суддівського рішення на всіх учасників судового процесу, по тій частині рішення, яка безпосередньо стосується сторони відповідача чи позивача.

Досліджено учасників справ позовних проваджень господарського процесу в міжнародному законодавстві, де визначено характерні ознаки правової регламентації в ході співробітництва між державами в сфері господарського процесу, наголошено на тому, що було сформовано, так званий, міжнародно-правовий інститут. Він характеризується певним

відокремленням окремих норм, які являються частиною міжнародних цивільних процесів, тобто такий, що можна умовно визначити, як міжнародний господарський процес.

Варто відзначити, що відповідно до статті 1 ГПК України передбачено, що до компетенції господарського суду відносяться ті справи, в яких суб'єктом виступатиме іноземна, міжнародна організація чи, можливо, ті іноземні громадяни, що зайняті у підприємницькій діяльності, та ті особи, котрі не мають громадянства.

Проаналізовано місце міжнародного господарського процесуального права в системі сучасного міжнародного права, в ході чого було встановлено, що в країнах далекого зарубіжжя в ході розгляду господарських справ із участю юридичних осіб використовуються окремі положення визначених договорів щодо того, як відбуватиметься надання правової допомоги сторонам, що звернулися до господарського суду із позовною заявою. Проте, в ході розгляду подібного роду справ розглядається й можливість примусових виконань арбітражного рішення, яке прописано в більшості міжнародних договорів.

Одними із ознаки правової регламентації в ході співробітництва між державами в сфері господарського процесу, наголошують на тому, що було сформовано, так званий, міжнародно-правовий інститут. Він характеризується певним відокремленням окремих норм, які являються частиною міжнародних цивільних процесів, тобто такий, що можна умовно визначити, як міжнародний господарський процес.

Визначена система прав та обов'язків учасників позовного провадження в міжнародному законодавстві. В ході розгляду системи прав та обов'язків учасників позовного провадження у міжнародному законодавстві, можна наголосити на тому, що інколи при аналізі відповідної правової літератури виявляється, що є певна відокремленість сторін по розгляду справи від будь-яких інших учасників

господарського процесу, в яких нібито немає прав, котрі могли б бути загальними для всіх учасників в ході розгляду позовного провадження.

В першу чергу, ті країни, що мають спеціальні суди, завданнями яких є розгляд комерційних спорів, носять назву арбітражних, що не являється досить широким та обґрунтованим поясненням. Не варто шукати певні риси подібності між такими судами в особливостях їхнього розгляду та прийняття рішень по заявлених справах. У міжнародній практиці, такі терміни, як «арбітражний» та «арбітраж» асоціюються виключно із недержавними установами та певного роду організаціями.

Отже, в ході дослідження учасників справи у позовному провадженні господарського процесу, було встановлено, що сторони судового процесу є особами, без яких не може відбутися судове засідання. Розгляд господарських справ відбувається за умови подання позовної заяви від позивача, в якій викладені підстави для відкриття справи проти сторони відповідача. Під час розгляду заявлених спорів до справи можуть бути залучені й треті особи, які наділені відповідними правами, що мають законодавче обґрунтування.

В ході розгляду господарської справи сторони можуть змінювати свої свідчення чи позовні вимоги, а саме їх кількість чи конкретні вимоги. В ході розгляду справи сторонами до суду можуть надаватися всі необхідні докази, які б зіграли на користь однієї із заявлених сторін. Учасники судового процесу мають право отримати, за необхідності, копії звітних документів, рішення суду, протоколи та інше. Якщо сторонами у відповідних нормативно-правових документах будуть виявлені певні неточності чи помилкові судження, то вони мають право із письмовим клопотанням звернутися до суду для уточнення всіх нюансів. Однозначно саме учасники господарського процесу є самостійним інститутом господарського процесуального права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: Навч.-метод.є посібник для самот. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2002.
2. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2008. - 24с.
3. Балюк І. А. Б-21 Господарське процесуальне право: Навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. - К.: КНЕУ, 2002. - 248 с.
4. Беяневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України: Наук.-практ. комент. – Видання третє. К.: Видавництво «Юстініан», 2009. –С. 222-231.
5. Беяневич О.А. Процесуальні аспекти укладання мирової угоди в господарському суді //Вісник господарського судочинства.-2007.- № 2.-С.133-139.
6. Бевзенко В.М., Мінько С.М. Особливості визначення підвідомчості публічно-правових спорів //Вісник господарського судочинства.-2007.-№ 3.-С.122-126.
7. Белкін М.Л., Белкіна Ю.Л. Актуальні питання призначення судових експертиз у господарському процесі / М. Л. Белкін, Ю. Л. Белкіна // Вісник господарського судочинства .-2009.- № 3.- С. 178.
8. Белкін М.Л., Белкіна Ю.Л. Застосування принципу розумності в господарських та цивільних спорах // Вісник господарського судочинства .-2009.- № 1.- С.98-102.
9. Белкіна Ю.Л. Роль і значення господарського судочинства в реалізації культурних прав людини і громадянина / Ю. Л. Белкіна// Вісник господарського судочинства.-2010.-№ 1.- С.166-176.
- 10.Бондар І.В. Становлення інституту перегляду за нововиявленими обставинами у процесуальному законодавстві / І. В. Бондар // Вісник господарського судочинства .-2009.- № 2.- С. 96-99.

- 11.Булгакова І.В Актуальні проблеми застосування заходів забезпечення позову в господарському процесі //Вісник господарського судочинства.-2007.-№ 6.-С.14-17.
- 12.Вечірко І.О. Особливості реалізації принципу диспозитивності в процесі розгляду господарським судом справ про банкрутство / І. О. Вечірко // Вісник господарського судочинства .-2009.- № 1.- С.19-24.
- 13.Грек Б.М., Буряк О.В. Про окремі аспекти правового статусу ухвал суду у господарському судочинстві України//Вісник господарського судочинства.-2008.-№ 3.-С.6-11
- 14.Григор'єва В.В. Правовий режим судового рішення у господарському процесі: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04/ В.В. Григор'єва; Ін-т екон.-прав. дослідж. НАН України.— Донецьк, 2009. — 18 с.
- 15.Григор'єва В. Законність – найважливіша вимога, що ставиться до рішення господарського суду / В. Григор'єва // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 10. – С. 48-51.
- 16.Григор'єва В.В. Види рішень господарського суду / В.В. Григор'єва // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки: зб. наук. статей. – Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т МОН України, 2006. – № 3. – С. 95-99.
- 17.Григор'єва В.В. Витоки та становлення порядку розв'язання господарських спорів та винесення судового рішення на теренах України / В.В. Григор'єва // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 2. – С.149-154.
- 18.Господарське процесуальне право України: Підручник / За ред. В.Л.Костюка. - К.: Ін Юре, 2009. - 223с.
- 19.Господарське процесуальне право України: Навч. посібник у схемах. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 264 -272

20. Господарське процесуальне право України: Підручник / За ред. О. І. Харитонові. - К.: Істина, 2008. - 360 с.
21. Господарське процесуальне право: Підручник / В.Д. Чернадчук, В.В. Сухонос (ст.), В.П. Нагребельний, Д.М. Лук'янець; За заг. ред. к.ю.н. В.Д. Чернадчука. - 2_ге вид., перероб. і доп. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2008. - 378 с.
22. Господарське судочинство в Україні: Судова практика. Застосування процесуальних норм / Відп. ред. І. Б. Шицький. - К.: Концерн «Видавничий дім ІнЮре», 2005 - 472 с.
23. Господарський кодекс України (зі змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
24. Господарський процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями). Коментар. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-12>
25. Демченко С.Ф. Методологічні засади створення модельних господарських судів // Вісник господарського судочинства.-2008.- № 1.-С.6-9
26. Джумагельдієва Г.Д. Хто може бути судовим експертом? // Вісник господарського судочинства.-2007.-№ 4.-С.86-93
27. Добровольська В.В. Деякі питання представництва у господарському судочинстві України / В. В. Добровольська // Вісник господарського судочинства.-2010.-№ 2.- С.81-88.
28. Закон України від 07 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів» // УК від 12.08.2010 р. – № 148.
29. Іоннікова І.А. Участь прокурора у господарському процесі: проблемні питання та судова практика // Вісник господарського судочинства.-2007.-№ 1.-С.12-17

30. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 14.12.2007р. №01-8/471 "Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права"
31. Картузов М.Ю. Проблемні питання застосування запобіжних заходів у господарському процесі / М. Ю. Картузов // Вісник господарського судочинства .-2009.- № 4.- С. 100 -106
32. Картузов М. Ю. Запобіжні заходи в господарському процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / М. Ю. Картузов; Одеська державна юридична академія. – Одеса, 2010. – 21 с.
33. Кот О. В. Судові акти в господарському процесі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О. В. Кот; Академія правових наук України, НДІ приватного права і підприємництва. – К., 2011. – 24 с.
34. Кот О.В. Рішення господарського суду: проблеми викладення змісту / О. В. Кот// Вісник господарського судочинства .-2009.- № 5.- С. 96-108
35. Кузнєцова Н.С. Господарська і адміністративна юрисдикція: проблеми розмежування //Вісник господарського судочинства.- 2008.-№ 2.-С. 77-78
36. Конституція України - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30.
37. Лазько Г.З. Особливості реалізації процесуального представництва у господарському процесі //Вісник господарського судочинства.- 2008.-№ 3.-С.108-112
38. Лукач І.В. Деякі проблеми розмежування підвідомчості справ, що виникають з господарських та трудових відносин //Вісник господарського судочинства.-2008.-№ 2.-С.68-72

39. Найфлейш В. Д., Степанова Т. В. Окрема думка судді господарського суду // Вісник господарського судочинства.-2007.- № 5.-С.125-129
40. Ніколаєнко Л. Щодо поняття джерела господарського процесуального права / Л. Ніколаєнко // Підприємництво, господарство і право. – 2008.- № 6.- С. 20
41. Ніколенко Л.М. Принцип змагальності у господарському судочинстві// Вісник господарського судочинства.-2008.-№5.- С.120-126
42. Ніколенко Л.М. Особливості господарських процесуальних відносин / Л. М. Ніколенко //Вісник господарського судочинства.- 2010.-№ 1.- С.142-147.
43. Науково практичний коментар Господарського процесуального кодексу: За ред. І,О Харитонової, - К: 2006. - 282 с.
44. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / за ред. О.І. Харитонової. К.: 2006.
45. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України За загальною ред. М. П. Мельника Станом на 3 вересня 2012 р.: К., ЦУЛ 2012. - 364 с
46. Подцерковний О.П. (ред.) та ін. Господарське право Х.: Одісей, 2010. - 640 с.
47. Притика Д.М., Тітов М.І., Гайворонський В.М. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. 4-е вид., перероб. та доп. — Харків: Консум, 2004.
48. Притика Д.М., Тітов М.І., Щербина В.С. та ін. Господарський процес: Навч. посібник. - Х.: Консум, 2001. - Ч. II.
49. Притика Д.М., Тітов М.І., Гайворонський В.М. Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. 4-е вид., перероб. та доп. - Харків: Консум, 2004. - 286 с.

- 50.Подцерковний О.П. (ред.) та ін. Господарське право Х.: Одісей, 2010. - 640 с.
- 51.Погорецький В.М. Треті особи в арбітражному процесі //Вісник господарського судочинства.-2008.-№ 2.-С. 163
- 52.Прилуцький Р.Б. Щодо джерел господарського процесуального права України // Вісник господарського судочинства.-2008.-№5.- С.110-115
- 53.Похиленко І.С. Відвід судді в господарському процесі / І.С. Похиленко // Вісник господарського судочинства України. – 2010. – № 3. – С. 111–117.
- 54.Похиленко І.С. Правове регулювання судового збору у господарському процесі / І.С. Похиленко //Часопис Київського університету права.- 2011.-№ 4.- С.189-193
- 55.Роїна О. М. Господарський процес / О. М. Роїна. – К.: Правова єдність, 2011. – 192 с.
- 56.Резнікова В. В. Господарсько-процесуальне право України / В. В. Резнікова. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2011. – 225 с.
- 57.Степанова Т. В. Процесуальний статус учасників позовного провадження у господарському судочинстві: теоретико-правові аспекти : монографія. НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Одеса : Фенікс, 2017. - 294 с.
- 58.Степанова Тетяна / Поняття учасника господарського процесу // Національний юридичний журнал:теорія і практика - УДК 346.9
- 59.Теліпко В. Е. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / Теліпко В. Е.; [ред. Притика Д. М.]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 608 с.
- 60.Галикін Є. А. Запобіжні заходи у господарському процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарське процесуальне право» /

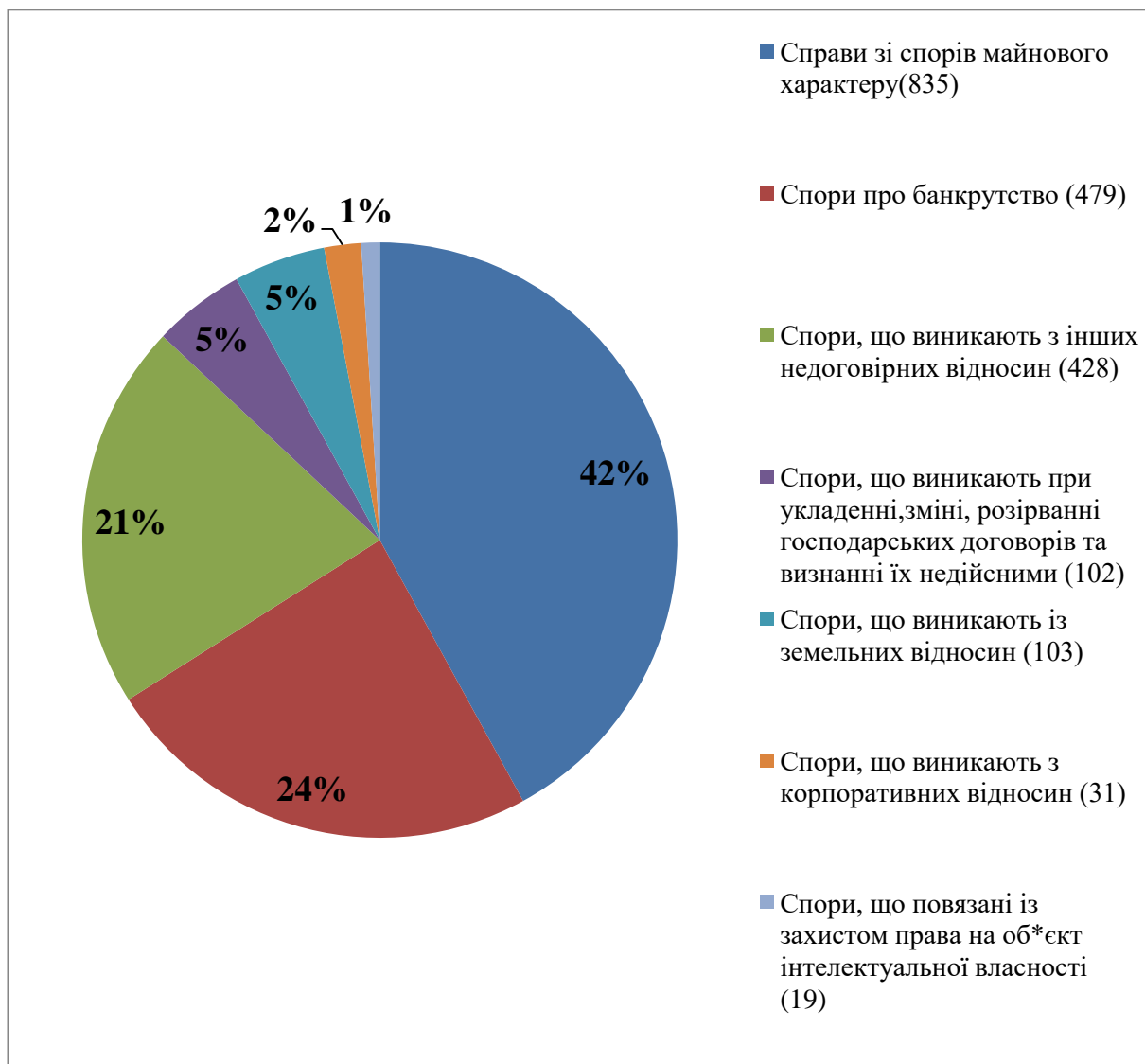
- Є. А. Таликін; НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. – Донецьк, 2010. – 18 с.
61. Ухвала господарського суду м. Запоріжжя від 11.03.2020р. по справі № 908/3169/19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88170686>.
62. Ухвала господарського суду м. Черкаси від 18.03.2020 р. по справі № 01/4813 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88277179>.
63. Чернадчук В. Д. , Сухонос В. В. , Нагребельний В. П. та ін. Господарське процесуальне право України: Підручник / В. Д. Чернадчук, В. В. Сухонос, В. П. Нагребельний, Д. М. Лук'янець; За заг. Ред. к. ю. н. В. Д. Чернадчука. – Суми ВТД «Університетська книга», 2006. – 331 с.
64. Шелухін М. Л. Зубатенко О. М. Господарське процесуальне право: Навч. посібник у схемах. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 264с.
65. Щербина В. "Деякі питання виконання рішень господарського суду", "Вісник господарського судочинства", № I - 2002.

ДОДАТКИ

Додаток А

«Загальна характеристика кількості справ за категоріями спорів , розглянутих Господарським судом Херсонської області за II півріччя 2019 року»

Додаток Б

«Результати розгляду справ (в тому числі заяв) закінчених проваджень
у II півріччі 2019 року»

